

Kaznodziejstwo księdza radcy

„Trudnej rzeczy żąda Chrystus od swych wyznawców...”. Tak można by spuentować każde powołanie kapłańskie. Niewątpliwie kapłan to osoba, która poświęca swoje życie dla drugiego człowieka, służąc mu przy ołtarzu, w konfesjonale oraz na ambonie. To ostatnie jest trudne, ponieważ wymaga również słuchania spraw i problemów człowieka żyjącego obok. Kapłan na ambonie nie tylko głosi Chrystusa, lecz musi Słowo Boże dostosować do życia wiernych.

Żeby należycie prześledzić zdolności kaznodziejskie księdza Kalei, należy przede wszystkim podjąć próbę ogólnej charakterystyki tematów, jakie zostały przez niego zaprezentowane. Nie ulega wątpliwości, że jest to wyjątkowy dorobek kaznodziejski pod wieloma względami. Jakimi? O tym należy przekonać się osobiście, czytając kazania księdza Antoniego.

Tematyka

Ksiądz Antoni Kaleja nigdy nie wybierał tematów kazań przypadkowo. Były one zawsze związane z jakąś okolicznością. Ponadto od kaznodziejów wymaga się, aby tematy były urozmaicone, niepowtarzające się, i takie cechy nosiły słowa głoszone przez księdza Antoniego. „Niepodobna wiernych raczyć jedną strawą, kiedy Opatrzność przygotowała ich krocie”.

Dorobek kaznodziejski księdza Kalei jest bogaty. Pod względem tematyki należy wyszczególnić wszystkie możliwe rodzaje kazań, które głosił. Były to kazania: okolicznościowe, o Najświętszej Maryi Pannie, o Świętych Pańskich, na Wielki Post, na Wielkanoc, na okres zwykły, pasyjne, o Krzyżu Świętym oraz pozostałe. W jego kaznodziejstwie znajdowały się więc kazania na cały rok liturgiczny.

Kazania okolicznościowe stanowią największy zbiór wszystkich homilii księdza Kalei. Wygłaszał je on z okazji różnych uroczystości oraz świąt kościelnych. Dobierając temat, kierował się problemami, a także potrzebami duszpasterskimi. W kazaniach tych były wykorzystane liczne źródła historyczne, które doskonale wpisywały się w zagadnienia ówczesnego duszpasterstwa.

**Kazania
okolicznościowe**

Kazania Maryjne

Kazania maryjne wygłoszone przez księdza Antoniego stanowią także niemały dorobek jego zbioru. Ich liczba i treści świadczą o tym, że był on wielkim czcicielem Matki Zbawiciela. Zbiór ten zawiera kazania na przeróżne święta, uroczystości oraz nabożeństwa ku czci Najświętszej Maryi Panny.

Ksiądz Kaleja chciał naświetlić ludziom wierny obraz życia Maryi, posługując się bogatymi opisami. Pragnął podnieść na duchu tych, którzy w przytaczanych przykładach odnajdywali odniesienie do własnego życia. Tłumaczył wiernym znaczenie niektórych tekstów biblijnych. W kazaniach spotyka się opis cierpień Maryi, Jej poniżenia, goryczy i prześladowania w związku z tym, że była Matką Jezusa Chrystusa. W kazaniach maryjnych nie zabrakło także zachęty do pobożnego odmawiania różańca. Tłumaczył, że odmawiając różaniec i spełniając odpowiednie warunki, można zyskać odpust. Ponadto w głoszonym słowie ksiądz Kaleja stawiał retoryczne pytania. Zachęcał do odmawiania modlitwy Anioł Pański, noszenia szkaplerza karmelitańskiego, a także do odmawiania Godzinek ku czci Najświętszej Maryi Panny.

Ksiądz Antoni chciał, aby ludzie przede wszystkim pozostali wierni modlitwie różańcowej, która jest dla każdego. Twierdził także, że modlitwę tę można odmawiać w każdym czasie. Chciał, aby wszyscy stanowili jedną rodzinę, modląc się tą prostą, a jednocześnie tak piękną modlitwą.

Kazania głoszone przez księdza Antoniego są ciągle aktualne. Ilekroć mówi się o świętych, tylekroć mówi się o Kościele. Dlatego też kazania hagiograficzne mają charakter eklezjalny. Są odniesieniem do życia osób świętych lub błogosławionych, które w Kościele cieszą się dużym autorytetem. „Święty jest żywym komentarzem do Ewangelii i dlatego promieniuje autentyzmem”. Kazania ukazują życie danej osoby w aspekcie ewangelicznym. „Święty to charyzmatyk, mający szczególne zadanie w Kościele”, dlatego tak ważne jest mówienie o nim i przybliżanie jego życia ludowi Bożemu.

Kaznodzieja zachęcał wiernych przede wszystkim do naśladowania znanych kanonizowanych i błogosławionych osób, do kroczenia utartą już przez nich drogą. Tą drogą jest Jezus Chrystus – droga niezmienna już od ponad 2000 lat. Święci są naśladowcami Chrystusa, wierni natomiast naśladowcami świętych, a przez to Chrystusa.

W treści kazań można dostrzec troskę o lud, jaką przejawiał ksiądz Kaleja, czyniąc ogólny rachunek sumienia wiernym, powołując się na postacie świętych.

Treści kazań wielkopostnych zawierają liczne napomnienia kierowane do ludzi. Ksiądz Kaleja chciał poprzez to przypomnieć ludowi, jaki jest właściwy sens jego życia, a także prawdziwy cel świętego czasu przygotowania się do Wielkanocy. Nie brakuje w tych homiliach także opisów Męki Jezusa Chrystusa oraz odnoszenia tych obrazów do życia ludzi. Opisy te miały wywołać u słuchacza głębokie poruszenie oraz skłonić do refleksji nad własnym życiem i postępowaniem.

Kazania o świętych

Kazania na Wielki Post

W kazaniach księdza Antoniego znaleźć można także rekomendację do pobożnego przeżywania świętych misji, które miały wówczas miejsce w oleskiej parafii. Kaznodzieja zachęcał również wiernych do tego, by namawiali innych do uczestniczenia w misjach, bo jest to obowiązek każdego chrześcijanina.

Ponadto ksiądz Kaleja kładł duży nacisk na to, by nie przywiązywać się do rzeczy materialnych, bo są one ulotne i bardzo często stają się powodem oddalenia ludzi od Boga. Dlatego tym wyraźniejsza w tych kazaniach staje się zachęta do uczestniczenia w rekolekcjach wielkopostnych, misjach świętych, Gorzkich żalach czy do słuchania kazań pasyjnych. Doskonale potwierdzają to wielokrotnie cytowane przez niego słowa: „Uderz, Jezu, bez odwłoki w twarde serc naszych opoki”.

W kazaniach głoszonych przez księdza Antoniego znajduje się zachęta do życia zgodnego z Bożymi przykazaniami, ale nie brakuje także ostrzeżeń przed utratą życia wiecznego. Przykładem takich ostrzeżeń mogą być słowa wypowiedziane z okazji Wniebowstąpienia Pańskiego: „Nie żałujcie pracy ani trudów dla nieba! Jeśli nie wytrwacie, narazicie się na szyderstwo piekła”. W innym kazaniu ksiądz Kaleja porusza temat trudnej sytuacji w ówczesnej Europie, a także namawia młodzież oraz małżeństwa żyjące niemoralnie do nawrócenia.

Nie zabrakło także przykładów życia osób świętych oraz rozbudzania w ludziach ochoty do naśladowania tych postaci. Znalazły się wzory takich osób jak: św. Jan Jaluźnik, cesarz Karol V, św. Franciszek Serafidzki (św. Franciszek z Asyżu), św. Piotr, a także św. Bernard.

Kazania na Wielkanoc to kolejny zbiór wygłoszonych homilii. Są tam kazania na Wielkanoc, a także na poszczególne dni okresu wielkanocnego, m.in. na Poniedziałek Wielkanocny, na IV niedzielę po Wielkanocy, Wniebowstąpienie Pańskie czy na drugi dzień Zielonych Świąt.

W ciągu całego roku liturgicznego najwięcej miejsca zajmuje okres zwykły. Kazania księdza Kalei poruszają różne tematy tego czasu, m.in. pojednania, śmierci, prawdziwej wiary, Sądu Ostatecznego, bierzmowania i inne. Nie brakuje licznych napomnień, odniesień do codzienności, w której człowiek ma prawo się zagubić. Kaznodzieja zachęca do ofiarności serca wobec Jezusa i bliźniego. Ponadto porusza on temat pokory oraz pozornej świętości, która może zaślepić niejednego człowieka.

Kaznodzieja chciał uzmysłowić ludziom, czym jest śmierć, ze spokojem wyjaśnić jej znaczenie, co w ówczesnym czasie było niezwykle ważne, zwłaszcza w okresie II wojny światowej.

Nie zabrakło także kazania wygłoszonego dla kandydatów do bierzmowania w VII niedzielę okresu zwykłego. Homilia ta ma charakter katechizmowy i wyjaśnia znacze-

Kazania na Wielkanoc

Kazania na okres zwykły

Kazania pasyjne

nie sakramentu bierzmowania oraz przygotowuje młodzież do otwarcia serca na łaskę i działanie Ducha Świętego.

Treścią kazań pasyjnych księdza Antoniego jest Męka Pańska i tajemnica odkupienia ciała. Język tych homilii jest bardzo prosty i zrozumiały dla słuchacza. Opisy Męki i Cierpienia Chrystusa mają za zadanie rozbudzenie w sercach wiernych współczucia, ale także miłości i wdzięczności dla Ukrzyżowanego Zbawiciela. Tematyka kazań o Krzyżu Świętym, podobnie jak kazania pasyjne, powinna opierać się na Męce Pańskiej. To pierwszy punkt odniesienia dla tych homilii. Porusza on w nich opisy Męki Jezusa Chrystusa oraz Krzyża Świętego względem różnych aspektów życia. Nie brakuje zachęty do nawrócenia, choć nacisk położony jest bardziej na fizyczne i duchowe cierpienie człowieka. Kazania te wyrażają głębokie zrozumienie dla każdego, kto boryka się ze swoimi problemami, przeżywając różnego rodzaju bóle, smutki i utrapienia.

Ksiądz Antoni, kończąc kazania, zawsze starał się zachęcać słuchaczy do głębokiego przeżywania osobistej wiary poprzez kroczenie śladami Chrystusa. Kaznodzieja ukazuje wiernym nadzieję pokładaną w Jezusie Chrystusie, któremu każdy może powierzyć swoje troski i cierpienia. Jezus to Ten, który nigdy nie wzgardzi człowiekiem słabym i poranionym przez grzech, zawsze mu pomoże.

Kazania pozostałe

Do grupy kazań pozostałych zostały zaliczone te homilie, które są zapisane tylko w formie częściowej bądź zawierają wyłącznie te fragmenty, które były rozwijane w trakcie przepowiadania kaznodziejskiego. Ksiądz Kaleja podczas różnych okoliczności nieustannie starał się przypominać wiernym o przygotowaniu się na przyjście Jezusa Chrystusa. Na niedzielę IV Adwentu pisze o przyjściu duchowym Zbawiciela: „To przyjście Chrystusa, na które gotować się nam każe Kościół św., jest przyjściem duchownym lub sakramentalnym, [...] ma nastąpić niewidzialne narodzenie Jezusa Chrystusa w duszach naszych”. W kazaniu tym podane zostały także konkretne wskazania dotyczące przygotowania się na to przyjście, m.in.: poprzez modlitwę, spowiedź świętą, Komunię, dobrowolne wyrzeczenia i umartwienia, a przede wszystkim przez głębokie pragnienie Chrystusa.

Inną homilią przygotowującą wiernych na spotkanie z Panem jest kazanie wygłoszone w dniu pogrzebu parafianki Anny Respondek. To tylko jedna z zachowanych mów pogrzebowych. Kaznodzieja przypomina, że śmierć jest nieuchronna i spotka każdego człowieka, wyrażając jednocześnie głębokie współczucie dla rodziny zmarłej.

W kazaniu z okazji rocznicy poświęcenia kościoła św. Anny ksiądz Antoni wskazał wiernym drogowskaz prowadzący do nieba, którym jest Kościół. Zachęcał także do wyznawania wiary chrześcijańskiej, modlitwy, uczęszczania na nabożeństwa, słuchania i wypełniania Słowa Bożego. Przejawia się w tym gorliwość duszpasterska o dusze wiernych.

Nie zabrakło wśród homilii księdza Antoniego także kilku kazań rekolekcyjnych, w których znalazły się wskazania dla wiernych do rozważania słów Jezusa, osobistej modlitwy, warunków dobrego rachunku sumienia, wyrażenia skruchy i postanowienia poprawy. Wszystko to miało zachęcić ludzi do odprawienia szczerej spowiedzi świętej.

Analizując kazania księdza Kalei, można zauważyć, że był on zaangażowany w życie parafii. Omawiając tematy, nie przechodził obok problemów wiernych obojętnie. Kazania są świadectwem jego głębokiej pobożności.

Treść

Treść kazań księdza Kalei wyróżnia przede wszystkim spójność logiczna. Rozbudowane zdania, poruszające problemy ówczesnego społeczeństwa wskazują na zainteresowanie życiem parafialnym. Cechą tych homilii jest przede wszystkim przekaz katechizmowy, charakterystyczny dla „wrocławskiej szkoły homiletycznej”.

Język

Język stanowi ważny element, jeśli chodzi o formę przekazu kaznodziejskiego. Bez odpowiedniego przygotowania językowego kaznodzieja miałby kłopot z przepowiadaniem. Ksiądz Kaleja od najmłodszych lat posługiwał się gwarą śląską. Zbiór kazań, jaki się zachował od początku jego kapłaństwa, jest dowodem na to, że włożył on dużo energii i czasu, by to, co głosił, było jak najlepsze. Gwara występuje w niektórych kazaniach, gdzie widać rażące błędy językowe lub wyrazy w języku niemieckim. Nie zabrakło także błędów ortograficznych czy stylistycznych, których podłożem zapewne również była śląska gwara. Oto kilka przykładów najczęściej pojawiających się błędów językowych:

- imię Maryja: czasem pisze *Marya*, a czasem *Marja*,
- „[...] wołamy z gorączem błaganiem”,
- „Czy już w przeszłem życiu nie bywało tak [...]”,
- „Cóż to znaczy chrzest święty?”, a za chwilę pisze: „[...] postanowił Sakrament Chrztu Świętego”,
- „Takie stolice mają Niemcy w Maria Zell, Alt – Otting, Altenberg, Polska na *jasnej* górze, w Częstochowie [...]”,
- „[...] obierali sobie *pomoczników*, czyli kapłanów [...]”,
- „stojące przed *oblicznością* baranka, przyobleczeni w *szate* białe, a palmy w ręku ich, [...] są święci żebracy, są przeczyste dziewice [...]”,

– czasem takie wyrazy, jak: Duch Święty, Królestwo Boże, Pan Bóg (tylko wyraz Pan), pisze małą literą.

Warto zauważyć także, że w nagłówkach kazań kaznodzieja, cytując fragmenty Pisma Świętego, używa języka polskiego. Jednak gdy podaje imię ewangelisty, który napisał dany fragment, używa niemieckiego. To może sugerować po pierwsze, że ksiądz Kaleja mógł być przyzwyczajony do używania imion w języku niemieckim, a po drugie – mógł posługiwać się Pismem Świętym w przekładzie niemieckim. Oto kilka przykładów takich nagłówków:

– Kazanie 1: „Idź, pojednaj się wpierw z bratem swoim, a wtedy, wróciwszy się złóż ofiarę swoją” (Mth. 5, 24),

– Kazanie 2: „Marya najlepszą część obrała, która od niej odjęta nie będzie” (Luk. X. 42),

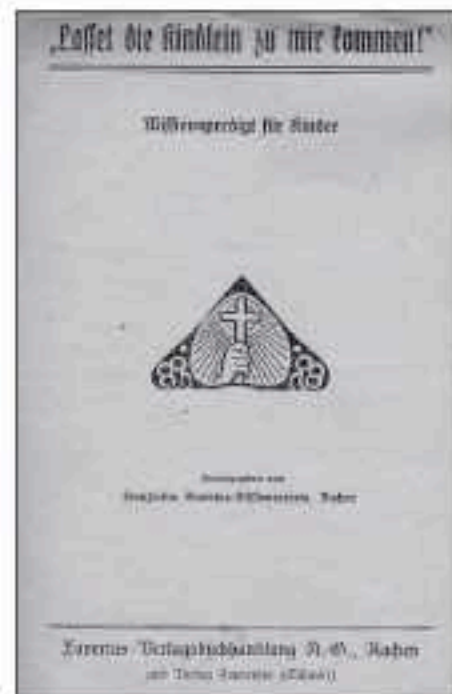
– Kazanie 3: „Czuwajcie tedy, bo nie wiecie dnia ani godziny” (Mth. 25, 18),

– Kazanie 4: „Jeśli się kto nie odrodzi z wody i ducha Świętego, nie może wnieść do królestwa Bożego” (Joh. 3, 5),

– Kazanie 5, fragment treści, gdzie pojawia się imię w języku niemieckim: „[...] olbrzymiej siły i olbrzymiego wzrostu, nazwiskiem Goliath, a wyśmiewając się z Izraelitów wyzywał ich do walki [...]”.

Obok dorobku kaznodziejskiego księdza dziekana zachowały się także dwa niemieckie czasopisma, z których korzystał: „Predigtskizze” oraz „Millionspredigt für Kinder”. To pierwsze zawiera nagłówek: „Predigtskizze des Päpstlichen Werkes des Glaubensverbreitung”, co oznacza: „Zarys kazań Papieskiego Towarzystwa Krzewienia Wiary”. Natomiast drugi ma następujący nagłówek: „Lasset die Kindlein zu mir kommen!”, co tłumaczy się: „Pozwólcie dzieciom przychodzić do mnie!” (por. Mk 10, 14). W „Predigtskizze” znajduje się artykuł zatytułowany: *Was die Millionare, die Neuchristen und wir fürs Reich Gottes tun* („Co miliony, nowych chrześcijan i my sami robimy dla Królestwa Bożego”), w którym zamieszczono następujące podpunkty:

– „Was tun die Millionare für das Reich Gottes?” („Co robią miliony [ludzi] dla Królestwa Bożego?”),

Strona czasopisma

– „Was tun die Neuchristen für das Reich Gottes?“ („Co robią nowi chrześcijanie dla Królestwa Bożego?“),

– „Was tun wir für das Reich Gottes?“ („Co robimy dla Królestwa Bożego?“).

W drugim czasopiśmie: „Millionspredigt für Kinder“ („Milionowe Kazanie dla Dzieci“) jest artykuł – kazanie – skierowane do dzieci. Składa się ono z dwóch części i ma charakter listu. We wstępie znajduje się bezpośredni zwrot do adresata: „Meine lieben Kinder!“ („Moje drogie dzieci“). W pierwszym akapicie można przeczytać: „Millionsonntag Feiner wir heute. Ist das denn et was für Kinder? Könnt ihr denn mittun, mithelfen am großen Millionswerke der katolischen Kirche?“ („Świętujemy dzisiaj milionową niedzielę. Czy to coś dla dzieci? Mogą także się przyłączyć i pomóc w wielkim, milionowym dziele Kościoła katolickiego“).

Strona czasopisma

Obydwa czasopisma mają imprimatur Kościoła. Pierwsze zawiera informację: „Köln, den 27. April 1922“, a na drugim piśmie widnieje następująca wzmianka: „Aquisgrani, die 7. Oct. 1937“. Prawdopodobnie ksiądz Antoni prenumerował obydwie czasopisma, aby być na bieżąco z tematyką dotyczącą kaznodziejstwa Niemiec. Było to bardziej czasopismo, którego celem była propaganda polityczna dla księży posługujących na terenach „misyjnych“ należących do Niemiec, niż zwyczajne czasopismo dla kaznodziejów.

W zgromadzonym dorobku przeważają kazania w języku niemieckim, co wskazuje na konieczność używania tego języka, głównie w czasie II wojny światowej. Kaznodzieja korzystał także z literatury obcojęzycznej – szczególnie z niemieckich czasopism, chociaż nie ma informacji co do liczby zamawianej prasy.

Zaprezentowany dorobek kaznodziejski księdza radcy Antoniego Kalei pozwoli lepiej przybliżyć treści głoszonego Słowa Bożego. Czytając te kazania, zauważymy, że bycie kaznodzieją nie jest wcale łatwym zadaniem. Trzeba przyznać, że ksiądz Antoni włożył całe swoje serce w to, by przekazywane treści trafiały do słuchacza i pomogły mu w bezpośrednim spotkaniu z Jezusem Chrystusem.